

van mening Gaea Schoeters

Kunstcollecties splitten, echt?

Vorige week veilde Sotheby's in New York 35 kunstwerken van de Macklowe Collection, de belangrijkste collectie ooit van één eigenaar. Of twee, want achter de verkoop zat een scheiding. De verzameling raakte wereldwijd versnipperd. Doodzonde. **Gaea Schoeters**

In aanloop naar de veiling reisden de topstukken de wereld rond; in Hong Kong, Londen en Parijs probeerden duizenden bezoekers een glimp van de kunstwerken op te vangen voor ze in privécollecties zouden verdwijnen en weer even onzichtbaar zouden worden als de afgelopen decennia, want in het appartement van de Macklowe's kregen alleen de happy few ze te zien. 'Ik dacht dat wij rijk waren!' riepen gasten uit. Dat verradt de rol van de schilderijen: prestigieuze uitstralen.

Was er dan geen liefde in het spel? In de wandelgangen van Sotheby's wordt gefluisterd dat Linda Macklowe de drijvende kracht achter de collectie was. Voor haar was kunst verzamelen een voltijsde baan: voor het ontbijt belde ze minstens drie keer met haar favoriete galerist. Eerst kocht ze vooral grote namen, later investeerde ze ook in jonge kunstenaars; ze was een van de eersten die geloofde in kleppers als Jeff Koons, Bruce Nauman en Gerhard Richter. Slimme speculaties, waarmee ze als privéverzamelaar ook haar meenasrol vervulde: nieuw talent de kans geven.

Haar man, vastgoedtycoon Harry Macklowe, gunde zijn vrouw haar hobby, maar zag in de kunstwerken vooral een lucratieve belegging. En dus ging het fout toen Harry de scheiding aanvraagde. De kunstverzameling moest verdeeld worden, maar de echtelieden kwamen er niet uit: 'Jij de Rothko? Over mijn lijf!' Na jaren gebakkelei tussen experts besloot de rechter de schilderijen te laten veilen en de markt over de waarde ervan te laten beslissen. De kunstmarkt juichte, want veilinghuizen leven van de drie D's: *debt*, *death* en *divorce*. In een tijd waarin de vraag naar topwerken groter is dan het aanbod moest deze collectie wel recordprijzen opleveren.

De Rothko ging onder hamer voor 72,6 miljoen. Van zulke bedragen krijg ik financiële vertigo:

bovenaan de maatschappelijke ladder leven mensen wier dagelijkse plezieraankopen niet met één of twee, maar met vijf nullen van de mijne verschillen.

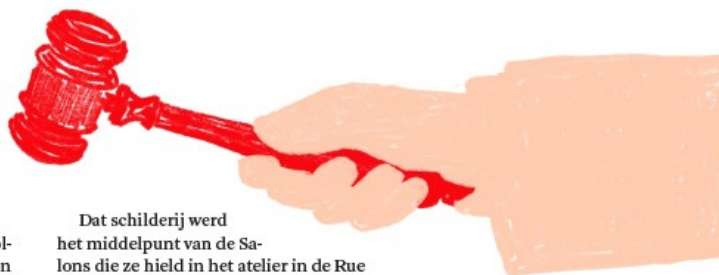
LEO EN GERTRUDE

Wat een contrast met de verdeling van die andere unieke 20e-eeuwse kunstcollectie: die van schrijfster Gertrude Stein en haar broer Leo.

Alles begon rond 1903, toen de Steins naar Parijs verhuisden, waar Leo zich ontpopte tot een fervent kunstverzamelaar met een neus voor avant-garde. In Galerie Vollard kocht hij een kleine Cézanne, hoewel de galerist die liever niet aan een onbekende wou verkopen. Na een financiële meevaller keerde hij terug met Gertrude: samen kochten ze zes werken van Cézanne, Renoir en Gauguin. Helaas werd Cézanne al gauw te duur voor hen, want zoals Vollard goedkeurend vaststelde: 'De Steins waren mijn enige klanten die kunst verzamelden, niet omdat ze rijk waren, maar ondanks het feit dat ze dat

Waar de avant-garde collectie van broer en zus Stein voor artistieke kruisbestuiving zorgde, worden deze kunstwerken dode dollars

niet waren.' (Bij de Macklowe's was de motivatie net andersom: 'Ze hadden geld zat, en door het uit te geven op de kunstmarkt kregen ze aandacht.') Leo kocht dan maar twee Picasso's, die Gertrude zo lelijk vond dat ze haar bestek neergooiden toen hij het haar vertelde, omdat 'haar eetlust nu wel verdwenen was'. Een oordeel dat snel zou veranderen, want Stein raakte goed bevriend met Picasso en bleef hem haar leven lang ondersteunen. Net zoals ze het portret dat hij van haar maakte bleef koesteren: 'For me, it is I, and it is the only reproduction of me which is always I, for me.'

Dat schilderij werd het middelpunt van de Salons die ze hield in het atelier in de Rue Fleurus dat ze met Leo deelde. Elke zaterdagavond verzamelde daar de artistieke avant-garde van Europa, om de schilderijen te bewonderen. Vaak waren ze compleet van slag, zo schokkend nieuw was deze kunst. *Vrouw met hoed* van Matisse bijvoorbeeld, een werk dat de Steins hadden gekocht – hoewel ze het zelf eerst ook spuuglelijk vonden – nadat het voor schandaal zorgde in het Grand Palais. Door die aankoop moesten Picasso en Matisse elkaar, wat leidde tot een van de vruchtbaarste artistieke rivaliteiten ooit. De Stein-collectie zorgde ervoor dat kunstenaars elkaars werk te zien kregen en in gesprek gingen. Ook Gertrude zelf laafde zich voor haar modernistische literaire experimenten aan hun gedachtegoed. Vooral met Picasso voelde ze zich verwant; ze herkende zijn gevecht om een vorm te vinden waarmee hij de nieuwe wereld kon vatten.

Helaas: Leo vond Gertrude's schrijfsels maar niks, en dat kon zij niet vertellen. Toen in 1913 haar geliefde Alice B. Toklas bij hen introk, was voor Leo de maat vol: hij vertrok. De verdeling van de kunstcollectie werd met één brief geregeld: Leo bood Gertrude alle Picasso's aan in ruil voor de Renoirs. Plus één Cézanne, waar hij aan gehecht was: *Vijf appels*. Het brak Gertrudes hart. Later schrijft ze dat ze die appels meer mist dan haar broer; om haar te troosten maakt Picasso een aquarel van één appel. Leo en Gertrude spraken elkaar nooit meer.

Stein blijft verzamelen, maar moet overschakelen op goedkopere kunstenaars, zoals Pictoria en Gris. Als zij en Alice bij het begin van de Tweede Wereldoorlog naar het platteland moeten vluchten, neemt ze maar twee werken mee: een Cézanne en Picasso's portret. Als een vriend later opmerkt dat de Cézanne weg is, antwoordt ze droog: 'Die zijn we aan het opeten.' Na Steins dood verkoopt Gertrudes niet het grootste deel van de verzameling. Alice blijft er rustig onder. 'Gelukkig heb ik er levendige herinneringen aan.' Over het fortuin dat ze waard waren: geen woord.

SAMENBLIJVEN VOOR DE KUNST

Niet zo bij de Macklowe's, die de verdeling tot de laatste dollar uitvechten. Blijkbaar had het koppel nooit de intentie hun collectie na hun dood aan een museum te schenken; vreemd, als je je halve leven investeert in het bijbrengen van precies die werken. Jammer, want de totaliteit van zo'n verzameling vertelt een eigen verhaal. Zelfs al is het 'een collectie van een witte man' waarin kunstenaars van kleur en vrouwen grotendeels ontbreken: 'Dat wil je als *young tech billionaire* niet.' Woke of niet, hier werd vijftig jaar kunstgeschiedenis verkocht.

Dat het de nieuwe verzamelaars vooral om speculatie of spektakelwaarde te doen is, creëert een dubbel probleem. Zulke collectioneers ondersteunen zelden langdurig jonge kunstenaars, die geen mecenas meer vinden. En het onttrekt topwerken aan het publieke oog. Waar de avant-garde collectie van Stein voor artistieke kruisbestuiving zorgde, worden deze kunstwerken dode dollars. Ze bevruchten de erflijn van de kunstgeschiedenis niet.

Voor de Macklowes ging het over henzelf, over ego en over geld. Zo zegt de verdeling van collectie toch iets over de huidige tijd en de plaats van kunst in onze maatschappij. Artistieke scheidingen zijn altijd bitter, zei een veilingmeester, want veel verzamelaars zien hun kunstwerken als hun kinderen. Bij elkaar blijven voor de kinderen is onzin, maar voor de kunstcollectie is het wél beter. Die heeft er geen last van als je de hele tijd ruzie maakt. En is een scheiding toch onvermijdelijk: doe het dan zoals de Steins. Beschaafd. In het belang van de kunst.

